

DVE VÝSTAVY NEZÁVISLEJ LITERATÚRY

V prvej polovici tohto roku boli takmer súčasne zahajované dve výstavy s podobným obsahom a zámerom: zoznámiť verejnosť so skrytou časťou našej duchovnej histórie. Predmetom oboch výstav bola umelecká, odborná a publicistická tvorba, ktorá nesmela byť u nás oficiálnymi médiami publikovaná, ktorá vlastne nesmela ani vzniknúť. Jej tvorcom zostali samovydavateľské aktivity – samizdat ako hlavné médium komunikácie s čitateľom.

Slovenskú časť tejto tvorby predstavili pracovníci Matice slovenskej v Martine pod názvom *Nezávislá literatúra na Slovensku v rokoch 1969 – 1989*. Inštalovaná bola v priestoroch Matice, libreto výstavy a katalóg pripravil dr. Maruniak.

Keďže, ako vraví autor, nie je skončený ani výskum uvedených dvadsiatich rokov, nebolo možné ísť s projektom výstavy ďalej do minulosti, aj keď samotná výstava prezentovala u jednotlivých autorov aj práce presahujúce tento časový horizont.

Ťažisko výstavy teda spočíva na samizdatovej tvorbe uvedených dvadsiatich rokov a informačný bulletin predstavuje vyše šesťdesiat mien jej autorov a vydavateľov.

Zhromažďovanie a výskum tejto tvorby mohol začať až po novembri 1989, preto je potrebné oceniť množstvo tu zhromaždeného materiálu i stupeň jeho spracovanosti. Zvlášť kresťanská tvorba bola predstavená v pomerne komplexnej podobe, s prehľadom vyše dvadsiatich preiodík a ich tvorcov. Ďalšia pozoruhodná oblasť je tzv. "šuplíková literatúra", z ktorej väčšia časť doteraz nie je vydaná, ktorá ale žila v istom okruhu okolo jej tvorcov. Ekologické aktivity prelínajúce sa s ochranárskym hnutím, ako i výtvarné, ktoré boli hlavne v raných sedemdesiatych rokoch nositeľmi duchovnej kontinuity, sú skôr iba ilustratívne naznačené a z občianskeho samizdatu už na prvý pohľad absentujú niektoré mená – Marián Városov, Svätopluk Štúr, Ladislav Hanus.

Napriek týmto nedostatkom, napokon, úplne pochopiteľným, je potrebné upozorniť, že už zoznam tu zhromaždeného materiálu je cenným zdrojom informácií a značná časť zostáva vo vlastníctve Matice slovenskej, takže bude postupne spracovaná do jej katalógov. Matica je však kompetentná výskumne obsiahnuť hlavne slovenskú literatúru a celá samizdatová tvorba, presahujúca toto určenie čaká na svojich spracovateľov.

Pražská výstava bola pod názvom VZDOR inštalovaná v Památníku národného písennictví a venovaná bola nezávislej literatúre v samizdate a exile v rokoch 1948 - 1989.

Okrem Památníku písennictví sa na jej poriadaní podieľali ďalšie inštitúcie: Národná knižnica, Knižnica Libri prohibiti, Ústav pro soudobé dějiny ČSAV – Československé dokumentační středisko nezávislé literatury v Scheinfelde. Riaditeľ dvoch posledne menovaných inštitúcií dr. Vilém Prečan výstavu zahájil a vydal pri tejto príležitosti tiež na túto tému rozsiahlu štúdiu. Katalóg a scénár výstavy pripravila dr. Hamanová.

Názov výstavy V. Z. D. O. R. je odvodený z akronymu Ludvíka Vaculíka, ktorý bol zašifrovaný do výzvy "Výslovný zákaz dalšího opisování rukopisu". Táto výzva sprevádzala každý prvpis edície *Pellice* a vystavovatelia ho použili v zhode s autorom na stručné a výstižné pomenovanie procesu antitotalitnej duchovnej rezistencie.

Výstava, ako je zrejme už z názvu, je veľmi rozsiahla tak z hľadiska záberu časového úseku, ako i množstva predstavovanej tvorby. Jej poriadatelia mali pred slovenskými značnú

výhodu, pretože sa dlhší čas zhromažďovaniu a výskumu tejto tvorby niektorí z nich špecializovane venujú.

Výstava predstavuje samizdatovú a exilovú literatúru dvoch období: stalinizmu a normalizácie. Zasadzuje ju do prirodzeného kontextu spoločenského vývinu. Po prvých zakázaných časopisoch, rozpustených spolkoch, zoštatnených vydavateľstvách nasledujú zoznamy zavadných autorov a kníh. Napriek krutým represáliám päťdesiatych rokov vzniká samizdat ako sebazáchovný akt duchovného prežitia.

V exile sa po adaptačných ťažkostiach rodia prvé časopisy a vydavateľstvá. Niektoré prežili dodnes a ich zásluha na udržaní kontinuity myslenia a komunikácie so svetom je neoceniteľná.

Obdobie normalizácie v perspektíve výstavy pôsobí tak trochu fraškovito. Podobné zákazy ako v päťdesiatych rokoch, podobné dokumenty, rôzne poprehadzované mená. Najmä po *Charte 77* nastupuje boom samizdatových aktivít. Dodnes je zdokumentovaných vyše dvesto periodík, vyše dvadsať edícií literatúry, často odborne špecializovanej. Exilové časopisy pribúdajú (Listy) alebo nadobúdajú nový význam (Svědectví), preberajú samizdatové materiály, takže komunikačná bariéra so svetom je prelomená.

Záujem o predmet týchto dvoch výstav by nemal ich zatvorením končiť. Všetky materiály, ktoré sa ich dotýkajú, sú k dispozícii v knižnici Filozofického ústavu SAV, oddelenie Archívu M. Šimečku. A samozrejme, v poriadateľských inštitúciách.

Jolana Kusá

OBRAT K APLIKOVANEJ ETIKE

Center for Bioethics and Health Law na University of Utrecht (Holandsko) usporiadalo v Zeiste neďaleko Utrechtu v dňoch 24. – 28. augusta 1992 konferenciu na tému *Obrat k aplikovanej etike: praktické dôsledky pre výskum, vzdelanie a úloha etikov vo verejnej diskusii*. Konferencie sa zúčastnilo takmer 70 účastníkov zo 16 krajín Európy a USA.

Ako naznačuje téma, konferencia bola venovaná trom hlavným okruhom problémov: 1. Obrat k aplikovanej etike vo výskume; 2. Výučba aplikovanej etiky; 3. Úloha etikov v spoločnosti.

V rámci prvého okruhu problémov vystúpil Dr. Frans Jacobs z Amsterdamu (Holandsko), ktorý vo svojom príspevku poukázal na to, že etici majú paradoxnú úlohu. Na jednej strane majú sprostredkovať problémy, ktoré je potrebné riešiť. Na druhej strane majú ukázať rozdiel medzi nami a problémom, s ktorým sme konfrontovaní. Etika sa tak podľa jeho názoru stáva hrou s problémom, ktorý treba riešiť.

Profesorka Brenda Almondová z Hullu (Veľká Británia) vo svojom príspevku privítala, že vlády mnohých krajín kladú nový dôraz na etiku vo svojich správach o biomedicíne, v environmentálnych pohľadoch, v sociálnej a vedeckej politike vo všeobecnosti. V súvislosti s tým konštatovala, že výskum v aplikovanej etike má viesť k pozitívnemu záveru a navrhnutiu riešenia konkrétneho problému. Aplikovaný výskum podľa jej názoru musí vychádzať z určitých teoretických predpokladov ako etických paradigiem. Za také etické paradigmy B. Almondová považuje kantovstvo, kontraktarizmus, utilitarizmus alebo intuitivizmus.

S veľmi zaujímavým príspevkom vystúpil dr. J. M. G. Vorstenbosch z Utrechtu (Holandsko), ktorý konštatoval, že aplikovaná etika vznikla ako disciplína vtedy, keď boli zbúrané múry medzi filozofiou, vedou a praktickou morálnou skúsenosťou. Naznačil štyri spôsoby, ktorými aplikovaná etika môže vyjsť z veže zo slonoviny, pod ktorou rozumie akademickú